

Oponentský posudek diplomové práce

Tomáš Dufka: Protirevoluční diskurs česky psaných tiskovin v době Francouzské revoluce

Pro svou diplomovou práci si Tomáš Dufka vybral zajímavé téma. Francouzská revoluce patří k událostem, jejichž badatelská reflexe plodně spojuje perspektivu historiografického popisu s analýzou odpovídajících modelů reprezentace minulosti (jakým způsobem se vyprávělo o Francouzské revoluci?). Vhodným výběrem pramenů se Tomáši Dufkovi podařilo zdánlivě „cizí“ (francouzské) téma funkčně provázat s reflexí české společnosti a kultury konce 18. století. Vedle tématu Dufkova práce zaujme i zvolenou metodou diskurzivní analýzy, mírou ukotvenosti v cizojazyčných (zejména francouzských) primárních i sekundárních zdrojích a též výraznou snahou o interdisciplinární přesahy. Již tímto Dufkova práce na první pohled v rámci standardu diplomových prací vyniká, zbývá posoudit, nakolik se tyto deklarované cíle podařilo Tomáši Dufkovi i prakticky naplnit.

Téma i metoda práce jsou jasně a srozumitelně představeny a solidně metodologicky ukotveny. Pro analýzu „disciplinačních a propagandistických technik tištěného média“ (s. 9) si Dufka zvolil vhodné teoretické zázemí (Norman Fairclough, Ruth Wodak) a dokázal je v podobě funkčních analytických nástrojů a interpretačních postupů i vhodně aplikovat. Svůj přístup k problematice Francouzské revoluce a zejména jejího ohlasu v dobových česky psaných tiskovinách zasadil Dufka též do kontextu českého bádání, kde zřetelně vyznačil návaznosti a klíčové inspirace (František Kutnar, Josef Petráň). Text netrpí formálními nedostatky a naplňuje v tomto ohledu (citace pramenů a sekundární literatury) běžné standardy diplomových prací. Též po stylistické stránce je práce uspokojivá. Kompozice je přehledná, jasně a funkčně strukturovaná.

Diskurzivní analýza předpokládá jednoznačně vymezené sémantické pole (v tomto případě textové), z něž lze relevantním způsobem odkazovat do historického kontextu. Jasně ohraničený soubor pramenů (Schönfeldské c. k. poštovské noviny, Krameriusovy c. k. vlastenecké noviny a protirevoluční texty Jana Rulíka, Aleše Pařízka či Františka Jana Vaváka) a jejich paralelní ukotvení v metodologickém konceptu Faircloughovy diskurzivní analýzy jsou v tomto ohledu funkční, neboť tento soubor textů v sevrené podobě odráží specifické pokusy o reprezentaci Francouzské revoluce v rámci osvícenského absolutismu. Tyto „obrazy revoluce“ lze historicky, kulturně i sociálně dobře kontextualizovat. Relativně malá plocha tak generuje řadu problémových otázek, jež souvisí s širší problematikou procesů sekularizace a modernizace. Výchozí situace pro analýzu je tak zvolena dobře a prokazuje autorův smysl pro funkční vymezení pramenné základny a nastavení základních parametrů pro aplikaci metodologie.

Nejpřínosnější a nejzajímavější část práce Tomáše Dufky představují analýzy a následné komparace českých a francouzských textů, které popisují popravu krále Ludvíka XVI. a královny Marie Antoinetty (4.2 Symbolická řeč gilotiny). V konkrétním textovém materiálu zde Dufka funkčně pracuje s charakteristikami, jež si vymezil v předchozích částech své práce (formální návaznost protirevolučních tiskovin na lidový diskurz katolického baroka, textová uzavřenost, vymezení klíčových témat osvícenského protirevolučního diskurzu atd.). Stejná a jasně ohraničená událost je zde reprezentována z odlišných diskurzivních perspektiv. V rámci této komparace Dufka citlivě pojmenovává konstitutivní znaky jednotlivých diskurzů a otevírá prostor pro řadu problémových otázek, které překračují rámec jeho práce. Za obzvláště zajímavé považuji napětí mezi přejímáním narativních konfigurací lidového baroka (žánr mučednické legendy) a snahou o jejich korekci ve

vztahu k osvícensko-absolutistickému obrazu panovníka; a paralelní napětí mezi únosnou mírou „politizace“ protirevolučního diskurzu (zejména u Pařízka) a pragmatického využití lidově barokních modelů reprezentace. Osobně předpokládám (ostatně v intencích Dufkovy interpretace), že Pařízkův text byl cenzurou zakázán nikoliv proto, že špatně vykládal Francouzskou revoluci, ale že o ní hovořil nevhodným jazykem, který (byť tuto událost reflektoval negativně) používanými pojmy „nebezpečně“ implikoval diskurz občanské společnosti.

Dílčí výhrady mám k některým Dufkovým přesahům na pole literárně teoretických inspirací, byť jsou mi ve svém zaměření tyto pokusy o interdisciplinární přesahy velmi sympatické. Jistou nedůslednost lze konstatovat v souvislosti s Dufkovou reflexí pojmů autor a čtenář. Autor (Dufka) nedostatečně definuje, zda s těmito výrazy pracuje jako s modelovými konstrukty (přitom odkazuje na texty Umberta Eca či Wolfganga Isera, kteří se touto problematikou zabývají). V některých pasážích, jako by pozapomněl na jejich nominalistickou podstatu, Dufka hovoří o „obrozencích, kteří se snažili své čtenáře ukázňovat“ (s. 47) či o „českém čtenáři“ (s. 35) nebo o „pohnutí“ autora, jež se promítlo do podoby textu (s. 69), jinde mu disciplinaci naopak autonomně produkují texty. Chceme-li „číst protirevoluční brožury očima člověka 18. století“ (s. 19), pak je teoretický koncept produkce a recepce textů nezbytný. Lidová protirevoluční produkce obdobnou konceptualizaci vyžaduje již s ohledem na to, že se mnohdy jedná o texty, které „putují Evropou“ (s. 91), aniž by u nich bylo jednoduše možné (a též smysluplné) určovat autorství.

navržené hodnocení: 1

Mgr. Kamil Činátl, Ph.D.